

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

**ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน
ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา**

**Critical thinking development through blended learning based
On Buddhist Educational administration of students
Under office of the vocational education commission central institution**

ว่าที่พันตรีวิเชียร ดีฉาย, อินธา ศิริวรรณ, พระครูกิตติญาณวิสิฐ¹

Acting Major Wichien Deeshine, Intha Siriwan, Phrakhru kittiyanawisi

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียน สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

ผลการวิจัย พบว่า สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ให้นักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยากกว่าเดิม ประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน เลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ จำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ นำข้อมูลที่ผ่านการประเมินผลเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน มีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ ไตร่ตรองความรู้อย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ ประเมินความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันก่อนลงความคิดเห็น

คำสำคัญ : ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การเรียนรู้แบบผสมผสาน, หลักพุทธบริหาร.

---

¹ สาขาพุทธบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: Buddhist Educational Administration Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand, E-mail: chaibie2529@hotmail.com, Received: September 12, 2019, Revised: September 30, 2019, Accepted: December 22, 2019

Abstract

Research subject A model for developing critical thinking skills through integrated learning in accordance with Buddhist education management principles of students. Central Vocational Institute Under the Office of the Vocational Education Commission purpose To study the state of critical thinking skills with integrated learning in accordance with the Buddhist Educational Management Principles of the Vocational Education Institute in the central region Under the Office of the Vocational Education Commission Is a blended research method

The results of the research revealed that the critical thinking skills condition with blended learning in accordance with the Buddhist principles of educational administration in 9 aspects, in general, the opinions were at a high level. More difficult than before Evaluate learning by making assumptions in step-by-step thinking. Choose the information that is considered the most accurate for use in assessing learning. Identify correct and incorrect information from social media. Use the information that has been evaluated for learning. Analytical thinking is set as a hypothesis to determine the scope of joint learning Be clear in the correct information without prejudice in learning. Careful consideration before implementation Assess the reasonableness of the current event or phenomenon before commenting

Keywords: Critical Thinking, Through Blended Learning Based, Buddhist Educational.

บทนำ

การเรียนรู้แบบผสมผสาน หรือ Blended Learning เป็นรูปแบบการสอนรูปแบบหนึ่งภายใต้กระแสแห่งการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี เป็นการบูรณาการการปรับใช้เทคโนโลยีกับการสอนแบบปกติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ปรากฏในผลการดำเนินการที่ผ่านมา แนวคิดเกี่ยวกับการนำรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) มาใช้ในการพัฒนาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งปัจจุบันมีการนำการเรียนการสอนแบบผสมผสานมาใช้ในการจัดการศึกษาหลายระดับ ได้แก่ การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย ประถมศึกษาตอนต้น ในการนำการเรียนการสอนแบบผสมผสาน มาใช้ในการจัดการศึกษาแต่ละ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ระดับนั้น การออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดว่าจะมีการผสมผสานในระดับใด รูปแบบใด การออกแบบวิธีการเรียน วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และเครื่องมือสนับสนุนการเรียนจะแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายในการเรียน เนื้อหา อายุและระดับการศึกษาของผู้เรียน และระบบโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ (Waheduzzaman, Wahed, 2010)

การนำข้อดีของการเรียนการสอน และการเรียนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมเข้ามาเสริมเติมเต็มจุดด้อยซึ่งกัน และกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อและเครื่องมือในสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการเรียน โดยเน้นปฏิสัมพันธ์จากการเรียนแบบออนไลน์และการมีส่วนร่วมในห้องเรียนแบบดั้งเดิม เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เริ่มจากชุมชนออนไลน์ที่เปิดรับความคิดเห็นทั้งในรูปแบบของการโพสต์ข้อความและการสนทนา ปัจจุบันเป็นรูปแบบการค้นหา หรือติดต่อเพื่อนเก่าสมัยเรียน และเพื่อนใหม่ หรือสร้างกลุ่มเพื่อนใหม่ที่มีความสนใจหรือรสนิยมในเรื่องเดียวกันนอกจากการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแล้ว ยังสามารถแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ความสนใจ หรือแสดงออกในเรื่องที่สนใจ โดยการเข้าร่วมกลุ่มหรือเวทีสนทนานั้นๆ ซึ่งอาจนำมาซึ่งธุรกิจ หรือความช่วยเหลือในหมู่สมาชิกด้วยกันในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การแข่งขันความรู้ ประสิทธิภาพทางเทคนิคในเรื่องต่างๆ รวมไปถึงการแนะนำ ธุรกิจ การจ้างงาน เป็นต้น รูปแบบของสัมพันธ์ภาพ ระหว่างบุคคลเริ่มจากการร้องขอเป็นเพื่อน ผู้ถูกร้องขอจะต้องมีการตอบกลับก่อนถึงจะสามารถติดต่อกันได้การใช้งานหลักๆ ได้แก่ อีเมล, ระบบสมัครสมาชิก, กระดานข้อความ/ข่าว, ระบบรักษาความเป็นส่วนตัวในการกำหนดสิทธิ์ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อเป็นการป้องกันปิดกั้นบุคคลไม่พึงประสงค์ในการนำข้อมูลไปใช้ในทางเสียหาย นอกจากนี้ยังสามารถออกแบบหน้าเว็บตามความต้องการเพื่อปกป้องบุคลิกของผู้ใช้ รวมทั้งการเพิ่มเพลงและดนตรี ช่วยให้สามารถแชร์หรือฟังเพลง มีสไลด์วิดีโอ คลิปวิดีโอที่ถ่ายทำเอง รายการทีวี โฆษณา ภาพยนตร์ รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับตัวศิลปินที่ชื่นชอบ เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยและแนวทางการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนร่วมกัน ด้วยกรณีศึกษาและการเรียนบนเว็บ พบว่า ปัจจุบันมีนักวิจัยหลายท่านได้พัฒนาการเรียนด้วยกรณีศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาผู้เรียน นุชนาด ชุกลิน ได้ใช้การเรียนด้วยกรณีศึกษาที่ใช้กิจกรรมการอภิปรายในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นไป (นุชนาด ชุกลิน, 2552) นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี ยังได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการศึกษา และเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการคิดที่ผ่านการไตร่ตรองและพิจารณาจากข้อมูล หลักฐานที่มีอยู่มาเป็นอย่างดี ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงถือเป็นพื้นฐานของการคิดทั้งปวง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตั้งแต่

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ทีศนา แคมณี, 2551) ในพุทธศาสนามีหลักธรรมในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คือ หลักโยนิโสมนสิการเป็นการทำในใจโดยแยบคาย คิดถูกวิธี ความรู้จักคิดหรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นอย่างมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นหาอุปาทานของตนเอง เข้าจับหรือเคลือบคลุม ทำให้เกิดความตึงและแก้ปัญหาได้ ข้อนี้เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน หรือปัจจัยภายในตัวบุคคล และอาจเรียกตามองค์ธรรมที่ใช้นามว่า วิธีการแห่งปัญญาโยนิโสมนสิการ จึงเป็นแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ของการศึกษา การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง การค้นพบต่างๆ ความคิดริเริ่ม ความก้าวหน้าทางปัญญาที่สำคัญๆ และการตรัสรู้ธรรมก็สำเร็จได้ด้วยโยนิโสมนสิการ เพราะฉะนั้น หัวใจที่จะทำให้การศึกษาสำเร็จคือโยนิโสมนสิการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

จากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อสังคมในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มี 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน จากหนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website ด้วยแบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis และสอบถามนักเรียนและนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง ทั้งหมด 394 คน การวิเคราะห์ข้อมูล : ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) ทำให้ได้สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา มี 3 ขั้นตอน 1) สัมภาษณ์ ผู้บริหาร จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจงซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ในการคัดเลือก วิเคราะห์เนื้อหา 2) ยกร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับร่างที่ 1) 3) พัฒนาโดยสนทนากลุ่ม แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ / นักวิชาการ / ผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มี 2 ขั้นตอน 1) ตรวจสอบอาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้วิจัย ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ 3) 2) แก้ไขปรับปรุงและนำเสนอ ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ฉบับสมบูรณ์

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ นักเรียนและนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 11 แห่งมีประชากรทั้งหมด 25,031 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, <http://www.nc.ac.th> [ออนไลน์วันที่ 17 กันยายน 2561])

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนและนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 11 แห่ง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane) เป็นตารางที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่า

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

สัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง 394 คน (<https://sites.google.com> [ออนไลน์วันที่ 19 พฤศจิกายน 2561])

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการรองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 10 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครูสถาบันอาชีวศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่นต่ำกว่า 4 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาโท และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาพูดคุยกันของผู้ทรงคุณวุฒิด้านรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 10 รูป/คน ของผู้ทรงคุณวุฒิรวม 2 กลุ่ม รวม 10 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และกลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสถาบันอาชีวศึกษา

ผลการวิจัย

สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ ด้านชี้แนะหนทางผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด ด้านประมวลผลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ และด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ให้นักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยากกว่าเดิม นักเรียนมีส่วนร่วมในการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่คิดได้ และนักเรียนปฏิบัติตามเป้าหมายในการคิดด้วยการอ้างอิงแหล่งสืบค้นข้อมูล

2) ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน นักเรียนศึกษาข้อมูลเพื่อระบุปัญหาที่ชัดเจนจากการศึกษาค้นคว้าหลากหลายแหล่งข้อมูล และนักเรียนมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

3) ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนเลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และนักเรียนพิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

4) ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนจำแนกข้อมูลที่ต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ นักเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล และนักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวัน

5) ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินผลเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเรียนรู้ ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการนำข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือไปทดลองใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน และนักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่นประกอบการเรียนรู้

6) ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนคิดวิเคราะห์ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนสรุปของข้อคำถาม หรือปัญหาที่กำหนดไว้ซึ่งจะต้องอาศัยความคิดเชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบัน และนักเรียนยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นหลังนำข้อมูลไปใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาผลการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

7) ด้านชั่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนมีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ นักเรียนตั้งสมมติฐานเพื่อชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียจากเหตุการณ์ปัจจุบัน และนักเรียนนำผลที่ได้จากการคิดไปทดลองปฏิบัตินำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป

8) ด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนไตร่ตรองความรู้อย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการแสดงความคิดเห็น และนักเรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อออนไลน์

9) ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินความสมเหตุผลของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันก่อนลงความคิดเห็น นักเรียนได้รับการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน และนักเรียนใช้เหตุผลทั้งทางตรรกศาสตร์ และเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มาร่วมประเมินการเรียนรู้

อภิปรายผล

สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ ด้านซึ่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ และด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ให้นักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยากกว่าเดิม นักเรียนมีส่วนร่วมในการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่คิดได้ และนักเรียนปฏิบัติตามเป้าหมายในการคิดด้วยการอ้างอิงแหล่งสืบค้นข้อมูล

2) ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน นักเรียนศึกษาข้อมูลเพื่อระบุปัญหาที่ชัดเจนจากการศึกษาค้นคว้าหลากหลายแหล่งข้อมูล และนักเรียนมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

3) ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนเลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และนักเรียนพิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

4) ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนจำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ นักเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล และนักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวัน

5) ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินผลเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเรียนรู้ ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการนำข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือไปทดลองใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน และนักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่นประกอบการเรียนรู้

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

6) ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่นักเรียนคิดวิเคราะห์ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนสรุปของข้อคำถาม หรือปัญหาที่กำหนดไว้ซึ่งจะต้องอาศัยความคิดเชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบัน และนักเรียนยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นหลังนำข้อมูลไปใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาผลการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

7) ด้านชั่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่นักเรียนมีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ นักเรียนตั้งสมมติฐานเพื่อชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียจากเหตุการณ์ปัจจุบัน และนักเรียนนำผลที่ได้จากการคิดไปทดลองปฏิบัตินำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป

8) ด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่นักเรียนไตร่ตรองความรู้อย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการแสดงความคิดเห็น และนักเรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสภาพของข้อมูลปรากฏในสื่อออนไลน์

9) ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่นักเรียนประเมินความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันก่อนลงความคิดเห็น นักเรียนได้รับการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน และนักเรียนใช้เหตุผลทั้งทางตรรกศาสตร์ และเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มาร่วมประเมินการเรียนรู้ จากผลการวิจัยในเรื่องต้นสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาคณะกมลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่านักเรียน นักศึกษา มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานสามารถนำมาบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนและนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fenwick and McMillan ได้ศึกษาวิจัยเรื่ององค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการภาครัฐ : มุมมองทางเลือกพบว่า วาระของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่มีเป้าหมายโดยตรงที่ปัญหาคำถามขององค์กรภาครัฐต่อการเรียนรู้ อะไรที่องค์กรต้องเรียนรู้และความผิดพลาดในการเรียนรู้ เป็นการกำหนดปัญหาของการเรียนรู้ขององค์กร ความแตกต่างของสถานการณ์ระหว่างการเรียนรู้ของบุคคลและองค์กร ศักยภาพความสามารถขององค์กรต่อการเรียนรู้ ทรัพยากรหลักของการเรียนรู้ภาครัฐ ความไม่สมบูรณ์ของเครือข่ายการเรียนรู้ และปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการศึกษาจากการเรียนรู้ในสถานการณ์ปัจจุบันในกลุ่มของผู้บริหารอาวุโสขององค์กรภาครัฐ โดยการอภิปรายประเมินขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐสมัยใหม่ หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้เสนอแนะว่าการเรียนรู้องค์กรในภาครัฐ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการผ่านหน่วยงาน พันธมิตรและวาระสมัยใหม่ ซึ่งอาจรับมาจากกระบวนการภายในและการมุ่งเป้าหมายไปสู่จุดแข็งขององค์กร ในขณะที่เดียวกันในการศึกษาได้ประเมินความรู้ที่เป็นแนวปฏิบัติ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ของการเรียนรู้องค์กร และการเสนอภาพของผิดพลาดเครือข่ายและการเรียนรู้ในความคาดหวังเพื่อการวิจัยในอนาคต ทั้งนี้เพื่อการสนับสนุนประสิทธิภาพของการเรียนรู้ภายในองค์กร (John Fenwick and Janice McMillan, 2005)

และยังพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์** ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวทางของเคมมิสและแม็คแทกการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 11 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความตระหนัก 2) กำหนดความรับผิดชอบ 3) ให้ความรักความอบอุ่น 4) สร้างความสัมพันธ์ 5) สร้างความมั่นใจ 6) สร้างการมีวินัย 7) ปลูกฝังค่านิยม 8) ส่งเสริมการเรียนรู้ 9) เป็นตัวแบบที่ดี 10) ให้ความช่วยเหลือ 11) ให้ความสำคัญ ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์มีประสิทธิภาพสูงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนได้ 12 ลักษณะ คือ 1) ความประหยัด 2) ความเสียสละ 3) ความมั่นใจในตนเอง 4) ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย 5) การแต่งกายเรียบร้อย 6) หลีกเลียงอบายมุข 7) มาเรียนสม่ำเสมอ 8) เข้าเรียนตรงเวลา 9) มีอุปการณ์พร้อมเรียน 10) กล้าแสดงความคิดเห็น 11) การซักถามเมื่อไม่เข้าใจและ 12) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, 2550) และ **อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย** กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองอย่างสุขุม รอบคอบ มีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์เชื่อมโยงเหตุการณ์ มีการตีความสรุปความ โดยอาศัยความรู้ ความคิดและประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียดถูกต้อง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการตัดสินใจที่สมเหตุสมผล (อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543) และ**พระมหาประยูร ดิถีขุปญโญ (ช่างการ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยหลักพระ 5 พบว่า ศรัทธา เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านความเชื่อมั่น วิริยะ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านความเพียร สติ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านการรู้สึกตัวทั่วพร้อม สมาธิ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านความตั้งมั่นแห่งใจ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านการใช้วิจรรย์ญาณในการพิจารณาสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุมีผล คิดพิจารณาถึงสิ่งต่างๆอย่างรอบด้านและรอบคอบ แก่บุคลากรในองค์กรให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จบูรณาการกับด้านความรอบรู้แห่งตน การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การสร้างแบบแผนความคิด การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการคิดอย่างเป็นระบบ (พระมหาประยูร ดิถีขุปญโญ (ช่างการ), 2558)

สรุป

ทักษะการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยนักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยาก

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

กว่าเดิม มีส่วนร่วมในการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่คิดได้ ปฏิบัติตามเป้าหมายในการคิด ด้วยการอ้างอิงแหล่งสืบค้นข้อมูล ประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ระบุปัญหาที่ชัดเจนจากการศึกษาค้นคว้าหลากหลายแหล่งข้อมูล มีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย พิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน จำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ มีส่วนร่วมในการพิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล และนักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวัน มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือไปทดลองใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน และวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่น ประกอบการเรียนรู้ ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน มีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ เพื่อชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียจากเหตุการณ์ปัจจุบัน และนำผลที่ได้จากการคิดไปทดลองปฏิบัตินำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกระตุ้นให้นักเรียนมีการคิดเชื่อมโยงกับเป้าหมายที่เรียนรู้เพื่อเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูได้แนะนำนักเรียนทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างกระจ่างแจ้งเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของแต่ละบุคคล

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น google line facebook twitter เป็นต้นในการพิจารณาปัญหาในสังคมและแนวทางแก้ไขเพื่อฝึกการค้นคว้าและวิเคราะห์แนวทางแก้ไขร่วมกัน

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมคุณค่าของข้อมูลที่ใช้มีความเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกับการเรียนรู้ในด้านอื่นๆ

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้นักเรียนนำผลการคิดที่ผ่านการประเมินไปทดลองปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยความรอบคอบเพื่อพัฒนาการคิด ควบคู่กับการปฏิบัติเป็นการเสริมประสบการณ์ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้สถาบันอาชีวศึกษามีห้องแนะแนว มีผู้เชี่ยวชาญในการแนะแนวและกระบวนการคิดเพื่อกระตุ้นให้นักเรียน นักศึกษา สามารถคิดอย่างเป็นระบบและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยหลักโยนิโสมนสิการของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2.2 ควรศึกษากระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษานักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

2.3 ควรศึกษารูปแบบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม. <https://sites.google.com> [ออนไลน์วันที่ 19 พฤศจิกายน 2561]
- ข้อมูลการจัดการศึกษา ปี 2560.สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. <http://www.nc.ac.th> [ออนไลน์วันที่ 17 กันยายน 2561]
- ทีศนา แคมณี. (2551). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุขภาพการพิมพ์.
- นุชนาถ ชุกกลิน. (2552) ผลของการใช้กิจกรรมการอภิปรายแบบผสมผสานและกระดานสนทนาในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์. (2550). “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.
- พระมหาประยูร ดิกขปโลญ (ช่างการ). (2558). “**รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา**”. ดุขฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรพรรณ ลือบุญวัชชัย. (2543). การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเรียนการสอนทางพยาบาล ศาสตร์. กรุงเทพฯ : ธนาเพลสแอนด์กราฟฟิค.
- John Fenwick and Janice McMillan. **Organizational Learning and Public Sector Management : An Alternative View**. Public Policy and Administration 20.3 July 2005.
- Waheduzzaman. Wahed. (2010). People’s Participation for Good Governance: A Study of Rural Development Programs in Bangladesh. Docteral Thesis. Victoria University. Australia.